

mariden) en waterslakken (Gastropoden). Daarnaast azen de vogels ook op het kranswier zelf. De vervuiling van het water betekende echter ook een sterke daling van het zuurstofgehalte. Hierdoor trad een achteruitgang op van de Bodenseeforellen of „Felchen“, wat voor de talrijke beroepsvissers een grote slag was. Doordat de afname van de Felchen gepaard ging met toename van de Meerköeten werd er een oorzakelijk verband gelegd en sedertdien worden de Köeten sterk vervolgd. Ook de economisch onbelangrijke witvis nam zeer sterk toe, waardoor de Futen veel talrijker werden en ook hier concludeerden de vissers ten onrechte, dat de Futen de Felchen hadden doen afnemen.

Sedert die tijd wordt een niet gering deel van de futenesten jaarlijks door de vissers vernield. De Köeten worden in november in één massale operatie, de zg. „Belchenschlacht“ bejaagd. Toch is het afschot op het totale aantal vogels nog zeer gering.

De vogelbeschermers aan weerszijden van de grens hebben enige verbeteringen kunnen brengen en er zijn jachtvrije zones ingesteld. De industriële hoogconjunctuur in de omliggende gebieden komt de broedvogels in zekere zin te hulp: de visserij brengt niet genoeg meer op en de vissers trekken geleidelijk naar de fabriek.

Maar de industrie vormt ook een grote bedreiging: er wordt steeds meer aangedrongen op het bevaarbaar maken van de Rijn boven Schaffhausen. De ondiepe Untersee zou dan moeten worden uitgediept en de enorme hoeveelheden bagger zouden uiteraard ergens naar toe moeten. Het Wolmatinger Ried is het dichtste bij... De natuurbescherming stelt hiertegenover, dat het bevaarbaar maken van de Thur, die een tiental kilometers zuidelijker loopt, een veel verstandiger oplossing zou bieden. Het is te hopen, dat er een oplossing wordt gevonden, die de Untersee onaangetast laat.

L i t t e r a t u u r .

Hans Noll, 1954. Die Vogelwelt des Untersees. Mitteil. der Naturforschenden Gesellschaft Schaffhausen.



Verliest Brabant een belangrijk vogelreservaat?

A. B. L. M. WITTGEN.

Wanneer U zo gelukkig bent in het bezit te zijn van een 50 jaar oude stafkaart van de Brabantse Kempen, en U zou eens de moeite nemen deze kaart te leggen naast een nieuwe topografische kaart van dit ge-

bied, dan..... zou U als recht geaard natuurliefhebber alleen maar heel stil worden.

Het overheersende paars en blauw van wat 50 jaar geleden uitgestrekte heiden en

voedselarme vennen waren, heeft op de nieuwste topografische kaarten plaats moeten maken voor het overheersende naakte wit en het harde rood, volgens de Topografische Dienst aanduidingen voor akkers en verharde wegen.

U zult in Uzelf mompelen hoe het mogelijk is, dat een landschap, dat eeuwen en eeuwen praktisch onberoerd gebleven was, nu in 50 jaar zo van karakter veranderd kon worden. Nog sterker... U hoeft niet zo ver terug te gaan. Vergelijking met een kaart van 15 jaar geleden geeft nagenoeg eenzelfde effect. In 15 jaar zag men in de Brabantse Kempen kans om duizenden en nog eens duizenden hectaren „woeste grond” stelselmatig te ontginnen. Alleen reeds in de zuidwesthoek van de Kempen werden 2500 ha omgezet in vruchtbare akkers en weilanden.

Maar, bleef er dan niets over van wat eens „de grote stille heide” was? Ja..... uitsparingen. Restanten van uitgestrekte heiden. Woeste stukken grond, welke, aldus een rapport van de ontginningscommissie De Kempen, toch te onvruchtbaar of te heuvelachtig waren om zonder meer ontgonnen te worden. Natuurbeschermende instanties hadden inmiddels werk genoeg om deze stukken woeste grond uit de klauwen van het ontginningsmonster te houden.

Vreemd is het te moeten constateren, dat diezelfde commissie zich nu op de borst slaat, omdat ze het toch maar klaar gespeeld heeft enkele mooie voedselarme vennen met de omringende hei voor de heiploeg te sparen. Zoals bv. een klein gedeelte van de Landschotsche Heide met de Keyenhurk onder Westelbeers en een stuk van de Neterselsche Hei met de natuurreservaten „Het Goor” en „De Flaas”, resp. eigendom van de gemeente Middelsebeers en de Verzekeringsmij. „Utrecht”.

Het is overigens een schrale troost nu te moeten horen, dat de ontginning economisch niet aan de gestelde verwachtingen heeft voldaan. Mede gezien de mentaliteitsverandering ten aanzien van woeste gronden, wordt de ontginning door de hierbij betrokken instanties betreurd.

Maar, wat zal ik schrijven. De ontginning kan niet meer ongedaan worden gemaakt en nieuwe ontginningen zullen toch niet meer plaats vinden, nu het woord „recreatie” in het huidige maatschappelijk bestel een gevleugeld woord is geworden en iedereen in Nederland zijn eigen plekje in de vrije natuur opeist. De waarheid is echter anders. In verkapte vorm vinden ontginningen nog steeds plaats. En dat die ontginningen moeten plaats vinden in een van de rijkste vogelreservaten in het binnenland van Nederland, nl. op de Neterselsche Heide onder Netersel-Lage Mierde, is een zaak, waarvan iedere natuurminnaar en ornitholoog, die dit terrein ooit bezocht, met verontwaardiging kennis heeft genomen. Door deze ontginningen en verdere ontsluiting van het gebied dreigt een uniek vogelreservaat verloren te gaan.

Slechts een klein gedeelte van de Neterselsche Heide met de daarin gelegen natuurreservaten „Het Goor” en „De Flaas” is in veilige handen en eigendom van de Levensverzekeringsmij „Utrecht”. Dit gebied maakt deel uit van een bijna 3000 ha groot landgoed „De Utrecht”, waarin wij de afgelopen jaren 207 vogelsoorten waarnamen, waaronder liefst 121 soorten broedvogels. Is de belangrijkheid van het gebied voor de Nederlandse avifauna hiermede reeds voldoende aangetoond, nog meer gewicht in de schaal legt het feit, dat de natuurreservaten „Het Goor” en „De Flaas” 80-90% van de totale Nederlandse geoorde-futen-broedvogelpopulatie bin-

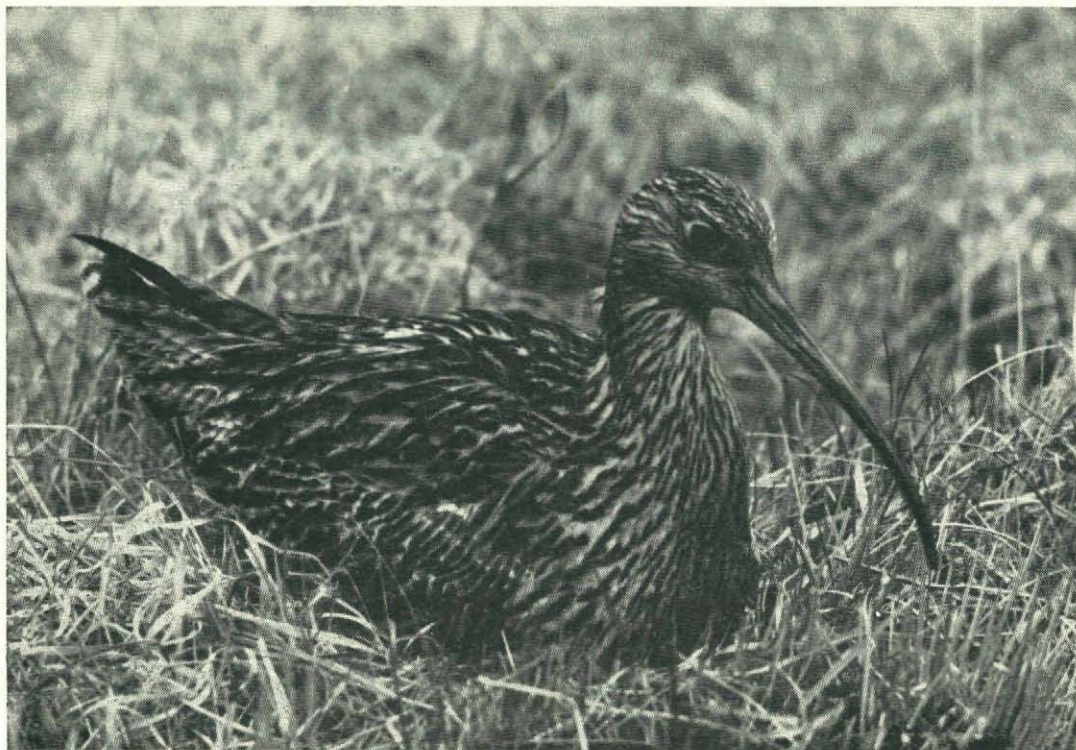


Fig. 1. *Broedende Wulp in de Brabantse Kempen.*

nen haar grenzen heeft. Roerdomp, Kuifeend, Tafeleend, Pijlstaart en Slobeend zijn er jaarlijks terugkerende broedvogels. De kuifeendenkolonie was in 1964 ongeveer 45 paar groot, na de kolonie van Meyendel bij Den Haag de grootste van Nederland.

Op de bedreigde hei zelf broedde in 1964 één van de zeer zeldzame klapeksterpaartjes van Nederland. Ook de Grauwe klauwier — een vogelsoort die in de meeste delen van Nederland ook zeldzaam is geworden — zagen wij op de hei met pas uitgevlogen jongen. Als grote verrassing werd een broedgeval vastgesteld van de Rouwkwikstaart. De natte broekbosjes op de hei en het Beerse Broek werden in 1964 zoals gewoonlijk bewoond door Blauwborst, Goudvink en Sprinkhaanrietzanger.

Bewoners van de gedeeltelijk vochtige Neterselsche Heide waren verder: enkele 10-tallen paartjes Wulpen en Grutto's, 14 paar Tureluurs, 2 paar Scholeksters, 60 exx. Korhoenders, Nachtzwaluw, Houtsnip, Boomvalk, Ransuil en aan de rand van de hei Kwartels en Torenavalk.

Niet alleen in het geslaagde broedseizoen, ook tijdens de trektijd werden in 1964 in het gebied interessante waarnemingen gedaan, zoals van Parelduiker, Kwak, Zwarte ooievaar, Zwarte en Grote Zeeëend, Krakeend, Brandgans, Rode wouw, Zwarte wouw, Zeearend, Slechtvalk, Visarend, Porseleinhoen, Klein waterhoen, Kraanvogel, Drieteenstrandloper en Dwergmeeuw.

Na de zomerwaarnemingen van de Zwarte wouw in 1963 werd deze vogel in 1964

zowel in het voor- als in het najaar opnieuw door ons waargenomen. De Zeearend verbleef in 1964 zowel in januari als in februari enkele weken in het terrein. In november en december was dit wéér het geval. Dwergmeeuwen werden gedurende de gehele maand mei op Het Goor gesignaleerd (in 1962 broedpoging). Buiten het bedreigde gebied werden elders op het landgoed De Utrecht in 1964 Havik, IJsvogel, Hop en Kleine klauwier waargenomen. De Appelvink broedde er voor het eerst en Vuurgoudhaantje en Zwarte specht waren normale broedvogels. Wanneer nu deze Netterselsche Hei en daardoor ook de natuurreservaten in gevaar zijn, is het duidelijk, dat het niet gaat om een aantal Korhoenders of Blauwborstjes op de hei, of een paartje Wouwaapjes in het moeras.

Het gevaar schuilt in het feit, dat het grootste deel van de 170 ha hei in handen is van de gemeente Bladel-Netersel. Een gemeente die nauwelijks beseft welk een kostelijk bezit zo'n hei is en zich daarom in het verleden weinig aan dit, toch maar woeste stuk grond gelegen liet liggen. Deze hei, welke aanvankelijk in exploitatie was gegeven aan de ontginningscommissie „De Kempen”, werd later vanwege de onvruchtbaarheid en de daaruit voortvloeiende hoge ontginningskosten aan de gemeente terug gegeven. De hei bleef echter een doorn in het oog van de merendeels agrarisch getinte gemeenteraad. De boeren zouden zelf trachten voor eigen rekening en risico, die stukken van de hei te ontginnen, die nog het meest exploitabel leken. Later bleek men meer te zien in het plan om de hei te doen herscheppen in een groot bungalowpark. Het juist van kracht geworden Streekplan voor Noord-brabant doorkruiste gelukkig dit snode plan.

Intussen werden stelselmatig bepaalde gedeelten van de hei vernield. Overal verschenen grote hooimijten op de hei. Het kaf bleef dikwijls in een decimeters dikke laag op de hei liggen. Aan de randen van de hei werd door een aantal boeren de gehele wintervoorraad bieten ingekuild. Af en toe brandden er stukjes hei af, of werd naar behoeven geel zand gewonnen. Of dit alles nog niet genoeg was, sjouwden men rustig met paard en wagen dwars over de hei om wat sneller bij de ontginningsakkers te komen. Een van de boeren liet zelfs een brede, 80 meter lange weg naar zijn ontginningsakker ploegen.

Na enkele jaren verkapte ontginning vond de gemeente het tijd worden een aantal hectaren van deze unieke hei, op grond van een oude overeenkomst met het Staatsbosbeheer, met naalddhout te bebossen. Eind november 1964 daagden plotseling tractoren op, welke zonder veel omhaal de hei „borstelden” en de aanwezige opslag van berken en vliegdennen als sneeuw voor de zon deden verdwijnen. Was het nu niet mogelijk geweest, deze thans toch wel verouderde overeenkomst te annuleren?

Er dreigt naast deze affaire voor de Netterselsche Hei en de natuurreservaten nog meer gevaar. Nu van de kant van de recreatie. De Provinciale Planologische Dienst heeft nl. het plan opgevat dwars door de hei en het broekgebied een geasfalteerd fietspad aan te leggen. Voor dit fietspad is grotendeels een geheel nieuw tracé, onafhankelijk van de bestaande zandpaden ontworpen. Zou dit fietspad er komen dan is het gehele gebied ontsloten en is het met de rust gedaan. Klaptekster, Korhoen, Grauwe klauwier, Nachtzwaluw, mogelijk de Geoorde fuut en de pleisterende roofvogels zullen voor goed verdwijnen.

Waarom kweekt men bij het recreatiezoekende publiek nog meer behoeften? De doorsnee-toerist is van het bestaan van deze heide nauwelijks of in het geheel niet op de hoogte. Of dit fietspad in de hei langs een ven of door een bosrand loopt, dat blijft hem veelal hetzelfde. Laten wij in vredesnaam toch in een dergelijk uniek vogelreservaat geen recreatieve voorzieningen treffen. Zijn wij dan helemaal niet in staat „stilte“-gebieden te scheppen of te bewaren?

Mensen met voldoende ondernemingsgeest vinden toch wel een niet verhard fietspad door de hei. Laat dit dan hun ontdekking zijn, maar laten wij niet de fout begaan een dergelijk reservaat te ontsluiten voor het grote publiek, dat reeds volkomen te-

vreden is met een bosrand annex picknickplaats of een uitzicht over de hei of een ven. Kweek niet ondoordacht nog meer behoeften aan.

Mag ik daarom deze noodkreet uit de Brabantse Kempen besluiten met een verzoek aan alle natuurbeschermende instanties, stappen te ondernemen om zo snel mogelijk een verdere ontginning van de Neterselsche Hei — op welke manier dan ook — te verhinderen. Zeker zo belangrijk is, dat het fietspad dwars door de hei er nooit zal mogen komen. Een verdere ontsluiting van dit gebied zal in de toekomst het verlies gaan betekenen van een van Nederlands rijkste vogelterreinen buiten het kustgebied.

Een vegetatiekartering van het Liesbosch

(slot)

H. N. LEYS.

(Stiboka-Bennekom)

In het voorgaande betoog is enkele malen gesproken over het samengaan van bepaalde bodemeenheden met vegetatietypen. Fig. 2 geeft nu door middel van een aantal spectra de relatie c.q. correlatie weer. De cijfers in de staafjeskolommen hebben betrekking op het aantal waarnemingen, terwijl een x in een aantal spectra aangeeft dat het hier een percentage betreft van minder dan 1%. De verticale optelling van een en dezelfde eenheid is steeds 100%. De betekenis van de betreffende bodemeenheden is als volgt:

B = Boveengronden (nat).

Sterk veraard veen van 50 - 80 cm dik,

gelegen op een zandondergrond al of niet met een podzol.

BB = Bruine Beekeerdgronden (nat).

Roestige, sterk tot zeer sterk lemige zandgronden.

DG = Dunne Gooreerdgronden (vochtig tot nat).

Roestarme, zwak tot sterk lemige zandgronden met een dunne bovengrond.

MG = Matig Dikke Gooreerdgronden (nat).

Roestarme, zwak tot sterk lemige zandgronden met een matig dikke bovengrond c.q. cultuurdek.

E = Zwarte Enkeerdgronden (vochtig).

Oude leemarme cultuurgrond met een